

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse 1998/99:128 Redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten år 1998 och skrivelse 1999/2000:110 Redogörelse för den svenska exportkontrollpolitiken och exporten av krigsmaterial år 1999, vilka föreslås bli lagda till handlingarna. Utskottet behandlar också de motioner som har väckts med anledning av skrivelserna samt ett antal andra motioner, huvudsakligen från den allmänna motionstiden 1999/2000. Motionerna rör främst redovisningsfrågor, lagstiftningen rörande krigsmaterielexport, arbetet syftande till en europeisk uppförandekod för sådan export, följdleveransbegreppets tolkning samt svensk krigsmaterielexport till enskilda stater och områden.

Samtliga motionsyrkanden besvaras eller avstyrks.

I ärendet finns 8 reservationer och 4 särskilda yttranden.

Skrivelserna

Regeringen yrkar i skrivelse 1998/99:128 Redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten år 1998 att riksdagen tar del av skrivelsen.

Regeringen yrkar i skrivelse 1999/2000:110 Redogörelse för den svenska exportkontrollpolitiken och exporten av krigsmateriel år 1999 att riksdagen tar del av skrivelsen.

Motionerna

Motioner väckta med anledning av regeringens skrivelse 1998/99:128

1998/99:U14 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att samma riktlinjer skall gälla för Övrig krigsmateriel som för Krigsmateriel för strid,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ett demokratikriterium införs när det gäller restriktionerna för den svenska krigsmaterielexporten,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen i sitt fortsatta arbete med EU:s uppförandekod för krigsmaterielexporten verkar för att denna blir mer restriktiv och bindande,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen verkar för att svenska regler skall gälla vid samarbete mellan svenska företag och företag i andra EU-länder när det gäller export av krigsmateriel,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen i det europeiska samarbetet när det gäller krigsmaterielproduktion verkar för en övergång från produktion av krigsmateriel till civil produktion,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att någon åtskillnad i riktlinjer mellan nya leveranser av krigsmateriel och följdleveranser inte bör göras,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det i riktlinjer för svensk krigsmaterielexport skall införas en särskild paragraf eller formulering som anger att det inte finns någon given rätt för en köpare av svensk krigsmateriel att erhålla följdleveranser,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige, ifall föregående yrkande avslås av riksdagen, återgår till den ursprungliga definitionen av begreppet följdleveranser, vilken inte medger så vida tolkningsmöjligheter som den nuvarande definitionen,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att vapenexport till Natoländer skall upphöra så länge kriget i Jugoslavien pågår,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterielexport till Indonesien,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterielexporten till Indien och Pakistan,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterielexporten till Brasilien,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterielexporten till Malaysia,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterielexporten till Thailand,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterielexporten till Venezuela,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterielexporten till Singapore,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterielexporten till Bahrein,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterielexporten till Chile.

1998/99:U15 av Lars Ångström (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att riktlinjerna för krigsmaterielexport måste skärpas,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om övrig krigsmateriel,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att exportvillkoren måste införas i lag,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att krigsmaterielbegreppet bör breddas så att åtminstone sådan materiel som de största exportföretagen själva anser vara "försvarsmateriel" täcks in,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om införandet av slutanvändarintyg för all svensk krigsmaterielexport m.m.,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att hela krigsmaterielsystem aldrig får betraktas och exporteras som "följtleveranser",

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp av all export, också ammunition och reservdelar, till stater som kommer i krig eller som av andra orsaker inte uppfyller riktlinjernas exportvillkor,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att export av JAS 39 Gripen till länder där militären inte är under full civil kontroll och till länder som Sverige samtidigt ger bistånd för demokratisering och fattigdomsbekämpning står i strid med Sveriges målsättning för svensk krigsmaterielexport som riksdagen ställt sig bakom.

Motion väckt med anledning av regeringens skrivelse 1999/2000:110

1999/2000:U20 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en successiv omvandling av den svenska krigsmaterielindustrin i riktning mot en avveckling av krigsmaterieexporten, inkluderande ett utarbetande av omställningsprogram för industrin, snarast bör inledas,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att samma riktlinjer skall gälla för Övrig krigsmateriel som för Krigsmateriel för strid,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ett demokratikriterium införs när det gäller restriktionerna för den svenska krigsmaterieexporten,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen i sitt fortsatta arbete med EU:s uppförandekod för krigsmaterieexporten verkar för att denna blir mer restriktiv och bindande,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen verkar för att svenska regler skall gälla vid samarbete mellan svenska företag och företag i andra EU-länder när det gäller export av krigsmateriel,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen i EU-samarbetet när det gäller krigsmaterielpro-

duktion verkar för en övergång från produktion av krigsmateriel till civil produktion,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att någon åtskillnad i riktlinjer mellan nya leveranser av krigsmateriel och följdleveranser inte görs,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det i riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport skall införas en särskild paragraf eller formulering som anger att det inte finns någon given rätt för en köpare av svensk krigsmateriel att erhålla följdleveranser,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige, ifall föregående yrkande avslås av riksdagen, återgår till den ursprungliga definitionen av begreppet följdleveranser, vilken inte medger så vida tolkningsmöjligheter som den nuvarande definitionen,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterieexporten till Indonesien,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterieexporten till Indien och Pakistan,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterieexporten till Brasilien,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterieexporten till Malaysia,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterieexporten till Thailand,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterieexporten till Mexico,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterieexporten till Singapore,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterieexporten till Bahrein,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterieexporten till Venezuela,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stopp för krigsmaterieexporten till Oman.

Övriga motioner

1999/2000:U401 av Ola Karlsson och Björn Leivik (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att underlätta för export av försvarsmateriel så att en harmonisering med våra grannländers regelverk blir möjlig,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att export av försvarsmateriel ges ett starkt politiskt stöd.

1999/2000:U407 av andre vice talman Eva Zetterberg m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en process för att formulera utredningdirektiv,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en konsekvensanalysutredning rörande export av JAS 39 Gripen till Sydafrika.

1999/2000:U408 av Berit Jóhannesson m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en samlad redovisning om de totala årliga svenska minröjningsresurserna,

2. att riksdagen begär att regeringen arbetar för att ett minröjningscenter med samordningsfunktioner och tillräckliga ekonomiska resurser utvecklas i FN.

1999/2000:U413 av Göran Lennmarker m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om EU-gemensamma regler för krigsmaterielexport,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en gemensam EU-myndighet.

1999/2000:U414 av Marianne Ytterberg och Barbro Hietala Nordlund (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internationella avtal som reglerar och ökar insynen i den internationella vapenhandeln,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en restriktivare europeisk kod för vapenexport,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpta regler för följdleveranser.

1999/2000:Fö20 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari yrkas

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om gemensamma EU-regler för export av försvarsmateriel.

1999/2000:Fö24 av Jeppe Johnsson (m) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den svenska försvarsindustrin och dess möjlighet att exportera.

1999/2000:Fö205 av Berit Jóhannesson m.fl. (v) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ett viktigt villkor för ett svenskt deltagande i ett utvidgat europeiskt försvarsindustrisamarbete är att den svenska hållningen avseende krigsmaterielexport kan upprätthållas.

Utskottet

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens skrivelser om den svenska krigsmaterielexporten för 1998 och om den svenska exportkontrollpolitiken och exporten av krigsmateriel för 1999. Den senare skrivelsen innehåller bl.a. en utökad redovisning av kontroll av produkter med dubbla användningsområden och ges därför jämförelsevis mer utrymme i utskottets

Krigsmaterielexporten 1998. Skrivelserns huvudsakliga innehåll

Bakgrund och sammanfattning

Den ökande internationalisering som präglar många samhällsområden återfinns också på krigsmaterielområdet. En rationalisering av den europeiska försvarsindustrin har påbörjats, som för med sig ett väsentligt mycket större mått av gränsöverskridande försvarsindustriell samverkan än vad som traditionellt varit fallet. Bakgrunden står bl.a. att finna i det kalla krigets slut, som medfört en förändrad hotbild och minskade ekonomiska ramar för försvarsmaterielanskaffning i de flesta länder. Krympande resurser och kraftigt stigande utvecklingskostnader för varje ny generation materiel har medfört en insikt i de flesta europeiska länder med en försvarsindustri av någon betydelse att renodlat nationella försvarsindustrier av ekonomiska skäl inte längre går att upprätthålla.

Utvecklingen går överallt mot nedskärningar och omstruktureringar av nationella försvarsindustrier. Den amerikanska industrin kan generellt sett sägas ligga före sina europeiska motsvarigheter i denna utveckling. Olika initiativ har därför tagits av såväl EU-kommissionen som enskilda regeringar i ett försök att påskynda och underlätta en omstruktureringsprocess i Europa.

Krigsmaterielexporten 1998

Regeringen har varje år sedan 1985 lämnat riksdagen en skrivelse med redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten. Härigenom förses riksdagen med en samlad information om krigsmaterielexporten, samtidigt som underlag ges för en bredare allmän debatt.

Uppgifterna i den årliga skrivelsen baseras på lagstadgad rapportering från de krigsmaterieltillverkande företagen. Inspektionen för strategiska produkter (ISP) har sammanställt denna och inkommit med underlag till en redogörelse för krigsmaterielexporten år 1998.

Värdet av den totala fakturerade försäljningen av krigsmateriel under år 1998 uppgick till 13 484 miljoner kronor, motsvarande en ökning med 14,6 % jämfört med år 1997. Ökningen beror på fullföljandet av tidigare kontrakterade leveranser till det svenska försvaret. Värdet av exportleveranserna av krigsmateriel under år 1998 var 3 514 miljoner kronor. Exporten svarade således för knappt 26,1 % av försvarsindustrins totala fakturerade försäljning av krigsmateriel under året. Exportleveranserna ökade år 1998 med 13,3 % i förhållande till år 1997. Detta kan jämföras med 14,6 % ökning för den totala fakturerade försäljningen av krigsmateriel och 6,4 % ökning av den totala varuexporten från Sverige.

Exportleveranserna av krigsmateriel motsvarade 0,52 % av den totala svenska varuexporten år 1998 jämfört med 0,49 % år 1997.

Krigsmateriel uppdelas i två kategorier: förstörelsebringande materiel som betecknas som krigsmateriel för strid (KS) och ickeförstörelsebringande som

kallas övrig krigsmateriel (ÖK). Exporten av krigsmateriel för strid ökade med 77,0 % eller från 939 miljoner kronor år 1997 till 1 662 miljoner kronor år 1998. För övrig krigsmateriel noterades en nedgång i exporten med 14,3 % motsvarande en minskning från 2 162 miljoner kronor år 1997 till 1 852 miljoner kronor år 1998.

Ett övergripande syfte med riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport är att ge en stabil och generell grund för tillståndsprövningen. ISP beviljar tillstånd enligt lagen om krigsmateriel. Varje utförelse prövas emellertid individuellt.

Enligt riktlinjerna bör tillstånd till utförelse av krigsmateriel endast medges om detta:

- bedöms erforderligt för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunskande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärd, samt
- inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Riktlinjerna framhåller särskilt den vikt som vid den utrikespolitiska bedömningen av varje utförelse skall fästas vid respekten för mänskliga rättigheter i mottagarlandet. Situationen i mottagarlandet vad gäller mänskliga rättigheter skall alltid vägas in även i de fall då det är fråga om utförelse av materiel som i sig inte kan användas för att kränka mänskliga rättigheter.

Breddningen av krigsmaterielbegreppet år 1993 åtföljdes, som ovan nämnts, i en indelning av krigsmateriel i två kategorier för vilka uppställts delvis olika riktlinjer för utförelse. För kategorin *krigsmateriel för strid* gäller att tillstånd till export *inte bör ges* till en stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, en stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt, en stat som har inre väpnade oroligheter eller en stat där det förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter. Detta är samma krav som tillämpades redan tidigare, med den skillnaden att förekomsten av kränkningar av de mänskliga rättigheterna tidigare endast behövde beaktas om materielen i sig kunde användas för att kränka de mänskliga rättigheterna. I detta avseende skiljer sig Sverige från vissa andra EU-länder.

För utförelse av *övrig krigsmateriel*, som i stor utsträckning omfattar produkter som före år 1993 inte betraktades som krigsmateriel, gäller att utförelsetillstånd *bör beviljas* till länder som inte befinner sig i väpnad konflikt med någon annan stat, som inte har inre väpnade oroligheter eller där det inte förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter.

De skilda riktlinjerna för krigsmateriel för strid respektive övrig krigsmateriel innebär att en större länderkrets kan komma i fråga som mottagare av övrig krigsmateriel, dvs. icke förstörelsebringande materiel, än för krigsmateriel för strid. Genom utvidgningen av krigsmaterielbegreppet synliggörs och redovisas export som tidigare var oreglerad. Denna export blir nu också föremål för en politisk prövning.

När det gäller *följdleveranser* anger riktlinjerna att ”tillstånd bör ges till utförelse av reservdelar till tidigare, med vederbörligt tillstånd exporterad krigsmateriel, om inte ovillkorligt hinder möter. Detsamma bör gälla andra

Krigsmaterielexporten 1999. Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Bakgrund och sammanfattning

Regeringens redogörelse för den svenska exportkontrollpolitiken och exporten av krigsmateriel år 1999 (skr. 1999/2000:110) innehåller en utökad redovisning av den kontroll av produkter med dubbla användningsområden som utövas med stöd av lagen (1998:397) om strategiska produkter.

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för den svenska exporten av krigsmateriel under år 1999. I korthet redovisas även viktigare skeenden på exportkontrollområdet. Årets skrivelse innehåller en utökad redovisning av den kontroll av produkter med dubbla användningsområden som utövas med stöd av lagen (1998:397) om strategiska produkter. Skrivelsen konstaterar att krigsmaterielexportkontrollen är en angelägenhet som grundas på nationellt fastställda regler, även om inslaget av internationell dialog ökat under senare år framför allt inom ramen för EU-samarbetet.

På krigsmaterielområdet präglas skeendet alltjämt av den europeiska försvarsindustrins rationalisering. De senaste åren har en rad gränsöverskridande sammanslagningar och samarbeten ägt rum som minskat försvarsindustrins karaktär av intern nationell angelägenhet. Denna utveckling förväntas fortsätta.

Svensk försvarsindustri har uppmanats att gå ut och söka stärkt internationellt samarbete. Även om en inhemsk försvarsindustri inte längre kan upprätthållas på samma sätt som tidigare är det av vikt för Sverige att säkerställa en betryggande materielförsörjning. Sverige deltar aktivt i det internationella samarbetet i ett flertal internationella forum för att främja en ansvarsfull exportpolitik, effektiva exportkontrollprocedurer och ökad öppenhet på området.

Krigsmaterielexporten år 1999

I skrivelsen konstateras att exporten av krigsmateriel från Sverige är begränsad. Enstaka försäljningar av större system kan orsaka kraftiga svängningar uppåt eller nedåt i årstotalerna som inte kan förknippas med någon långsiktig trend.

Värdet av den totala fakturerade försäljningen av krigsmateriel under år 1999 uppgick till 11 196,6 miljoner kronor, motsvarande en minskning med ca 17 % jämfört med år 1998. Värdet av exportleveranserna av krigsmateriel under år 1999 var 3 654 miljoner kronor, en ökning med 4 % jämfört med föregående år räknat i löpande priser. Exporten svarade således för knappt 33 % av försvarsindustrins totala fakturerade försäljning av krigsmateriel under året. Även Sveriges totala varuexport har ökat varför krigsmaterielexportens andel, 0,52 %, av den totala varuexporten är oförändrad jämfört med år 1998.

Värdet av de utförelsetillstånd som beviljats har ökat med 120 % från föregående års 3 273 miljoner kronor till 7 153 miljoner kronor för 1999. Denna ökning har uteslutande skett avseende materiel som klassas som övrig krigsmateriel (ÖK). Beviljade utförelsetillstånd avseende krigsmateriel för strid (KS) har samtidigt minskat med 25 % från 1 449 miljoner kronor år 1998 till 1 082 miljoner kronor 1999.

Lagen om krigsmateriel

Tillverkning och utförelse av krigsmateriel regleras genom lagen (1992:1300) om krigsmateriel (ändrad senast 1998:771) och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel (ändrad senast 2000:64). Båda författningarna trädde i kraft den 1 januari 1993 och ersatte lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m. och lagen (1988:558) om förbud mot utförelse av krigsmateriel, m.m. med tillhörande förordningar.

Den nuvarande lagen bygger i allt väsentligt på den tidigare lagstiftningen liksom på tidigare praxis. Den innehåller dock en vidgning av krigsmaterielbegreppet samt förenklingar, förtydliganden och moderniseringar av de bestämmelser som gäller för kontrollen över tillverkning och utlandssamverkan avseende krigsmateriel.

Krigsmaterielagen föreskriver att krigsmateriel inte får tillverkas utan tillstånd. Även all försvarsindustriell utlandssamverkan förutsätter tillstånd. Med utlandssamverkan förstås exportförsäljning eller annat tillhandahållande (bl.a. överlåtelse eller förmedling) av krigsmateriel.

Riktlinjerna för krigsmaterielexport

Riktlinjerna för krigsmaterielexport uttrycker principer för exporten som fastlagts med brett parlamentariskt stöd och som är vägledande vid prövningen i ärenden om tillstånd till krigsmaterielexport enligt lagen och förordningen om krigsmateriel (jfr prop. 1995/96:31 s. 22). Riktlinjerna tillämpas på alla former av utlandssamverkan som regleras i lagen om krigsmateriel. De behandlades i prop. 1991/92:174 Lag om krigsmateriel och bet. 1992/93:UU1 Krigsmaterielexport.

Ett övergripande syfte med riktlinjerna är att ge en stabil och generell grund för tillståndsprövningen. ISP beviljar tillstånd enligt lagen om krigsmateriel. Varje utförelseärende prövas emellertid individuellt.

Inspektionen för strategiska produkter (ISP)

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) inrättades den 1 februari 1996, med ansvar för den kontroll som föreskrivs i lagen (1992:1300) om krigsmateriel och lagen (1998:397) om strategiska produkter med tillhörande förordningar. Inspektionen övertog därmed ansvaret för merparten av den arbetsvolym som tidigare handlades av Krigsmaterielinspektionen (KMI) och den enhet inom Utrikesdepartementet som svarade för strategisk exportkontroll. Sedermera har ISP även utsetts att vara nationell myndighet inom ramen för FN:s konvention om förbud mot kemiska vapen (CWC).

ISP ansvarar således för tillstånds- och utförelsefrågor avseende såväl krigsmateriel som andra strategiskt känsliga produkter med både civil och militär användning (produkter med dubbla användningsområden eller "dual-use" varor).

Exportkontrollrådet (EKR)

Enligt 10 kap. 6 § regeringsformen skall regeringen i utrikesärenden av större vikt om möjligt överlägga med Utrikesnämnden före avgörandet. Vissa utförelseärenden som rör krigsmateriel är av sådan art att överläggning med nämnden är påkallad. Det har emellertid bedömts önskvärt att ge även andra enskilda utförelseärenden av principiell vikt en bredare politisk förankring. Riksdagen beslutade därför år 1984 på grundval av prop. 1984/85:82 om ökad insyn och samråd i frågor som rör krigsmaterielexport, att en rådgivande nämnd i krigsmaterielfrågor skulle inrättas. Nämnden ombildades den 1 februari 1996 till Exportkontrollrådet i samband med tillskapandet av myndigheten ISP. Samtidigt breddades dess sammansättning för att åter spegla den bredare sammansättning som Utrikesnämnden i dag har. I Exportkontrollrådet är därför samtliga riksdagspartier representerade. Rådet har tio ledamöter. En aktuell lista på rådets ledamöter finns på ISP:s webbplats <http://www.isp.se>.

Informationsverksamhet avseende exportkontroll

Sverige verkar internationellt för en ökad öppenhet kring handeln med krigsmateriel. Även nationellt görs ansträngningar för att sprida kunskap inom detta område. Regeringens offentligt redovisade årliga skrivelse om den svenska exporten är ett led i regeringens ansträngningar för ökad öppenhet. Den årliga skrivelsen publiceras på svenska och engelska och finns tillgänglig på webbplatserna <http://www.ud.se>, <http://www.regeringen.se> samt i Rixlex (<http://www.riksdagen.se>). För att främja informationstillgången på detta område har Sverige bidragit ekonomiskt till upprättande och utveckling av SIPRI:s Internetdatabas som innehåller information om nationella och internationella exportkontrollsystem samt viss statistik över innehav och export.

Internationellt samarbete

Förenta nationernas generalförsamling antog i december 1991 en resolution som anmodar medlemsländerna att årligen till ett register över konventionella vapen redovisa såväl sin import som sin export av tyngre konventionella vapen. Handeln med följande sju vapenkategorier rapporteras: stridsvagnar, pansrade stridsfordon, grovt artilleri, stridsflygplan, attackhelikoptrar, stridsfartyg och robotar/robotlavetter.

I samråd med försvarets myndigheter och ISP sammanställer Utrikesdepartementet aktuella uppgifter som i enlighet med den ovannämnda resolutionen överlämnas till FN.

Krigsmaterielområdet har identifierats som ett lämpligt område för samarbete inom ramen för EU:s andra pelare. I rådsarbetsgruppen COARM (Council Working Group on Conventional Arms Exports) diskuterar de femton medlemsstaterna regelbundet olika frågor med anknytning till handeln med krigsmateriel. Utöver denna arbetsgrupp finns även ad hoc-gruppen POLARM (ad hoc Working Party on a European Armaments Policy), som är inriktad på frågan om vilka behov av förändringar i nationella regelverk och EU-regler som omstruktureringen av europeisk försvarsindustri ger upphov till.

I juni 1998 antog EU:s ministerråd en gemensam uppförandekod för vapenexport. Varje medlemsstat skall varje vår upprätta en rapport över sin export av krigsmateriel och tillämpning av koden. Rapporterna sammanställs av ordförandeskapet under hösten och diskuteras vid ett årligt möte inom ramen för GUSP (den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken). I samband med detta möte utvärderas uppförandekodens effekter och eventuella förbättringar av koden diskuteras. Efter mötet sammanställs en rapport som skall godkännas av ministerrådet. Den första årliga rapporten i enlighet med uppförandekoden antogs av rådet hösten 1999. I linje med svenska målsättningar blev rapporten offentlig.

EU:s medlemsstater iakttar fullt ut FN:s säkerhetsråds bindande beslut om vapenembargon. Säkerhetsrådets rekommendationer om restriktivitet på samma område har inte samma bindande karaktär och övervägs från fall till fall. Inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken beslutas med enhällighet vissa vapenembargon som går utöver vad FN:s säkerhetsråd föreskrivit genom beslut. Dessa får ses som ett utslag av medlemsstaternas vilja att reagera gemensamt i olika säkerhetspolitiska frågeställningar.

Sverige verkar inom EU och internationellt för att varje land skall inrätta och implementera en ansvarsfull exportpolitik, heltäckande lagar och regler, effektiva kontrollsystem och en väl fungerande administration som kontrollerar tillverkare, köpare och säljare, agenter och mellanhänder.

För att svensk försvarsindustri skall kunna hävda sig internationellt i den omstruktureringsprocess som pågår fordras att företagen besitter kvalificerad teknisk kompetens som kan attrahera beställningar på materielområdet. I 1996 års försvarsbeslut konstaterades att krigsmaterielexporten var av fortsatt försvarspolitisk vikt och att det därför var önskvärt att regeringen och svenska myndigheter på ett mer aktivt och strukturerat sätt stöttade försvarsindustrins exportansträngningar i större materielprojekt, under förutsättning att exportansträngningarna stod i överensstämmelse med riktlinjerna för krigsmaterielexport.

Enligt uppgifter från SIPRI minskade världshandeln med tyngre konventionella vapen med 19,96 % i fasta priser mellan år 1997 och år 1998. Handeln med tyngre konventionella vapen under år 1998, 21,9 miljarder USD i 1990 års priser, låg endast omkring 9 % över motsvarande tal för år 1994, som var det år då man registrerade den lägsta handeln sedan år 1970.

Enligt SIPRI svarade Sverige för 0,62 % av världsexporten av s.k. tyngre konventionella vapen (flygplan, krigsfartyg, artilleri, pansarfordon, missiler samt målsöknings- och radarsystem) år 1998 jämfört med 0,19 % år 1997.

Exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden – internationellt samarbete

I syfte att underlätta det internationella samarbetet för icke-spridning av massförstörelsevapen har ett trettiotal länder slutit sig samman i ett antal multilaterala exportkontrollregimer: Zanggerkommittén (ZC), Nuclear Suppliers' Group (NSG), Australiengruppen (AG), Missilteknologikontrollregimen (MTCR) samt Wassenaar-arrangemanget (WA). Syftet med regimerna är att mellan medlemmarna främja informationsutbyte angående spridningsrisker samt att identifiera produkter och materiel som kan användas för framställning av massförstörelsevapen och vars utförelse således bör kontrolleras på ett samordnat sätt. Rent allmänt kan sägas att en betydande del av arbetet inom dessa regimer syftar till att hålla produktlistorna aktuella i ljuset av den teknologiska utvecklingen. Exportkontrollregimerna skiljer sig dock från de ovannämnda konventionerna i det att de inte är baserade på några folkrättsligt bindande avtal. Grunden för samarbetet i de multilaterala regimerna står snarare att finna i nationell lagstiftning som möjliggör exportkontroll över de varor och teknologier som har identifierats såsom strategiska produkter. Ett deltagande i dessa exportkontrollregimer kan således ses som en åtgärd som underlättar uppfyllandet av de folkrättsliga förpliktelseerna enligt ovan angivna konventioner om att inte direkt eller indirekt bistå en annan stat när det gäller anskaffning av massförstörelsevapen.

EU:s rådsförordning om produkter med dubbla användningsområden

EU har antagit en förordning, (EG) nr 3381/94, om upprättandet av en gemenskapsordning för kontroll av export av produkter med dubbla användningsområden, vilken trädde i kraft den 1 juli 1995. Till skillnad från ovanstående exportkontrollregimer är denna förordning juridiskt bindande för Sverige. Förordningen syftar till att förlika medlemsstaternas åtaganden inom ramen för de multilaterala exportkontrollregimerna med friast möjliga handel inom den inre marknaden. Utvecklingen inom exportkontrollregimerna NSG, MTCR, AG och WA beaktas genom kontinuerliga ändringar och uppdateringar av varulistorna till förordningen.

Det har varit en svensk ambition att de rutiner som tillämpas i exportkontrollen skall vara rationella och effektiva, för att förenkla för industrin. Ett framgångsrikt arbete i detta avseende kan medföra att industrin också erhåller en fördel i förhållande till konkurrenter från länder där proceduren tar längre tid. Initiativ som syftar till att uppfylla denna målsättning tas löpande av såväl regeringen som ISP.

Svensk krigsmaterielexport år 1999

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) följer kontinuerligt marknadsföringen och exporten av krigsmateriel från Sverige. De företag (jämför s.k.

handladdare) som har tillstånd att bedriva verksamhet på krigsmaterielområdet – för närvarande omkring 200, varav ca 40 är aktiva som exportörer – är skyldiga att lämna redovisningar i olika hänseenden till ISP. I propositionen 1984/85:82 om ökad insyn och samråd i frågor som rör krigsmaterielexport uttalade regeringen sin avsikt att varje år lämna riksdagen en redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten. Föreliggande redogörelse avser den svenska krigsmaterielexporten år 1999.

Beviljade utförelsetillstånd

Från och med 1993 redovisas värdet av beviljade utförelsetillstånd uppdelat på de två underkategorierna krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK), som då infördes. Den senare kategorin omfattar i huvudsak materiel som tidigare inte stod under kontroll alls. En konsekvens av denna breddning av krigsmaterielbegreppet är att statistiken därefter även omfattar materiel som tidigare inte kontrollerades, och även viss utförelse för civil eller delvis civil materiel. Värdet av beviljade utförelsetillstånd för exportförsäljning ökade 1999 med knappt 120 % i förhållande till föregående år. Ökningen 1999 avsåg uteslutande övrig krigsmateriel. Värdet av beviljade utförelsetillstånd för krigsmateriel för strid minskade med 25,3 %. Utförelsetillstånden för exportförsäljning avser å ena sidan många små transaktioner avseende exempelvis reservdelar och ammunition, å andra sidan ett begränsat antal mycket omfattande transaktioner av stora vapensystem som levereras över flera år. Sådana stora affärer, som inte nödvändigtvis uppträder varje år, kan påverka ett enskilt års resultat påtagligt. Statistiken över beviljade utförelsetillstånd visar avsevärda skillnader från år till år. Dessa variationer har dock en begränsad inverkan på omfattningen av den faktiska exporten av svensk krigsmateriel eftersom den faktiska utförelsen som sammanhänger med ett stort utförelsetillstånd normalt sprids ut över flera år.

Tabell 1. Beviljade utförelsetillstånd för försäljning under åren 1991–1999 i löpande priser

År	Värde i löpande priser mkr			Förändring i % jämfört med föregående år		
	Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK
1991	2 487			-	13,3	
1992	2 992			+	20,3	
1993	6 106	1 942	4 164	+	104,1	
1994	4 268	1 991	2 277	-	30,1	+ 2,5 - 45,3

1995	6 543	2 011	4 532	+ 53,3	+ 1,0 + 99,0
1996	2 859	662	2 197	- 56,3	- 67,1 - 51,5
1997	5 061	2 481	2 580	+ 77,0	+ 274,8 + 17,4
1998	3 273	1 449	1 824	- 35,3	- 41,6 - 29,3
1999	7 153	1 082	6 071	+ 118,5	- 25,3 + 232,8

Faktiska leveranser

ISP:s utförelsestatistik grundar sig på uppgifter om fakturerat värde av levererad materiel som redovisas av exportföretagen. Den svenska exporten av krigsmateriel har ökat något i förhållande till föregående år räknat i löpande priser (se tabell 2 nedan). Ökningen hänförs till utförelse av krigsmateriel för strid medan exporten av övrig krigsmateriel har minskat. De största mottagarna av krigsmateriel för strid var under året Norge och Schweiz, följda av Brasilien, Venezuela, USA och Frankrike. Även Sveriges totala varuexport har ökat varför krigsmaterielexportens andel av den totala varuexporten är oförändrad. Den svenska vapenexporten redovisas även i den allmänna utrikeshandelsstatistiken, som grundas på tullmyndigheternas uppgifter till Statistiska centralbyrån (SCB). I SCB:s statistik ingår dock även vissa civila produkter som inte omfattas av lagen om krigsmateriel. Dessa siffror är inte jämförbara med ISP:s statistik och redovisas inte i denna skrivelse.

Förändringar från ett år till ett annat i den statistik som redovisas i denna skrivelse ger i sig inte underlag för en mer långsiktig bedömning av utvecklingstendenser. En enstaka större leverans ett år kan medföra kraftiga utslag i statistiken. Utvecklingen på exportmarknaderna under 1990-talet har präglats av det kalla krigets slut, som medfört att många försvarsmakter skurit ned sina försvarsmaterielanslag.

Tabell 2. Värdet av svensk krigsmaterielexport under åren 1989–1999 i löpande priser

År	Sveriges totala varuexport (löp. priser) mkr	Krigsmaterielexport					
		löpande priser mkr	andel av varuexp. %	förändring i %			
		Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK
1989	332 580	6 005			1,81	-	2,4
1990	339 850	3 327			0,98	-	44,6
1991	332 779	2 705			0,81	-	18,7

1992	326 031	2 753			0,84	+ 1,8		
1993	388 290	2 863	1 216	1 647	0,74	+ 4,0		
1994	471 602	3 181	1 347	1 834	0,68	+11,1	+10,8	+11,4
1995	567 836	3 313	1 148	2 165	0,58	+ 4,1	- 14,8	+18,0
1996	569 167	3 087	1 136	1 951	0,54	- 6,8	- 1,0	- 9,9
1997	632 709	3 101	939	2 162	0,49	+ 0,5	- 17,3	+10,8
1998	673 091	3 514	1 662	1 852	0,52	+13,3	+77,0	- 14,3
1999	700 000 ¹	3 654	1 954	1 700	0,52 ¹	+ 4,0	+17,6	- 8,2

¹ Preliminär uppgift

Tabell 3. Värdet av svensk krigsmaterielexport i miljoner kronor 1998–1999 fördelat på krigsmaterieförteckningens huvudområden

<i>Krigsmateriel för strid (KS)</i>		1998	1999
KS1	Finkalibriga eldrörsvapen	0	0
KS2	Kanoner, pansarvärns- vapen	248	405
KS3	Ammunition	358	426
KS4	Robotar, raketer, torpeder, bomber	260	186
KS5	Eldledningsutrustning	274	257
KS6	ABC-stridsmedel	0	1*
KS7	Krut och sprängämnen	107	89
KS8	Krigsfartyg	53	144
KS9	Stridsflygplan	0	0
KS10	Stridsfordon	361	444
KS11	Riktade energivapen	0	0
SUMMA KS		1 662	1 953

* Exporten av KS6 avser komponenter till tågasprodukter till länder i Västeuropa

<i>Övrig krigsmateriel (ÖK)</i>		1998	1999
ÖK21	Finkalibriga, eldrörsvapen, delar m.m.	3	6
ÖK22	Kanoner, pansarvärnsvapen, delar m.m.	92	112
ÖK23	Övningsammunition m.m.	320	316
ÖK24	Övningsraketer, röjningsutrustning m.m.	100	34
ÖK25	Spanings- och mätutrustningar m.m.	229	384
ÖK26	Skyddsmateriel m.m.	17	30
ÖK27	Krut- och sprängämneskomponenter	0	5
ÖK28	Fartyg för bevakning m.m.	579	1
ÖK29	Flygplan utformade för militärt bruk m.m.	84	75
ÖK30	Fordon utformade för militärt bruk m.m.	78	275
ÖK31	Riktade energivapen	0	0
ÖK32	Fortifikationer	0	0
ÖK33	Elektronisk utrustning för militärt bruk	33	40
ÖK34	Fotografisk och elektrooptisk utrustning	15	3
ÖK35	Övningsmateriel	274	397
ÖK36	Tillverkningsutrustning	9	14
ÖK37	Programvara	18	9
SUMMA ÖK		1 852	1 700

En jämförelse av tabellerna 1 och 2 ovan visar att det sammanlagda värdet av beviljade utförelsetillstånd under ett år kan skilja sig avsevärt från värdet av faktiska leveranser under samma år. Detta beror på att givna utförelsetillstånd ofta avser utförelse som sträcker sig över flera kalenderår, liksom på att tillstånd i några fall inte utnyttjas helt. Den kraftiga ökningen av beviljade utförelsetillstånd under år 1997 och 1999 återspeglas inte alls i den faktiska

utförelsen detta år. Det är omöjligt att förutsäga hur ökningen kommer att avspeglas i faktisk utförelse kommande år, bl.a. eftersom den låga nivån på beviljade utförelsetillstånd år 1996 och 1998 kommer att ha en fortsatt dämpande effekt.

Geografisk fördelning

Totalt mottog 49 länder leveranser av svensk krigsmateriel under år 1999 mot 51 år 1998 och 49 år 1997. Den regionala fördelningen av exporten i tabell 4 uppvisar det normala mönstret, som är att den största delen av svensk krigsmaterielexport går till Norden, övriga Västeuropa och Nordamerika. Under år 1998 gick ca 62 % av den totala utförelsen till dessa destinationer. Mönstret har blivit ännu tydligare 1999 då motsvarande andel utgjorde 75 % av den totala exporten. Utanför denna krets noteras särskilt en kraftig nedgång av exporten till Asien, främst som följd av den ekonomiska krisen där, samtidigt som Latinamerikas andel har ökat från 12 % till 18 %.

Tabell 4. Krigsmaterielexportens fördelning på regioner i procent av värdet under åren 1997–1999

	1997			1998			1999		
	KS	ÖK	Tot	KS	ÖK	Tot	KS	ÖK	Tot
Norden	11	31	17	11	44	27	39	26	33
Övriga Västeuropa	36	18	31	22	21	21	27	37	32
Central- och Östeuropa	0	1	0	1	2	1	0	2	1
Nordamerika	17	16	17	17	10	14	7	13	10
Latinamerika	3	8	4	8	16	12	23	12	18
Australien och Nya Zeeland	2	1	2	3	3	3	1	2	1
Asien	30	24	28	38	4	22	3	7	5
Afrika	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Största enskilda mottagarland av svensk krigsmateriel 1999 var liksom närmast föregående år Norge (1 032 mkr) följt av Brasilien (362 mkr), Tyskland (343,2 mkr), USA (304 mkr) och Schweiz (298 mkr). Dessa fem destinationer svarar för sammanlagt ca 60 % av den totala svenska exporten av krigsmateriel.

Under år 1999 har sex tillstånd lämnats för upplåtelse av tillverkningsrätt utom riket. Tillstånden har avsett Frankrike, Malaysia, Norge, Polen, Sydafrika och USA.

Nio samarbetsavtal har granskats och godkänts avseende gemensam utveckling eller produktion med följande länder: Finland (två tillstånd), Frankrike, Grekland, Malaysia, Singapore, Storbritannien, Sydafrika och USA.

För år 1999 gäller att 14 företag redovisat sammanlagt 143 gällande licens- och samarbetsavtal i 25 länder. Av dessa hade 12 företag 74 licensavtal i 19 länder och 10 företag 69 samarbetsavtal i 21 länder.

Sammanfattning av motionerna

Sammanfattning av motionerna med anledning av regeringens skrivelser 1998/99:128 och 1999/2000:110

Vänsterpartiet verkar för att all svensk krigsmaterielexport skall upphöra. I motion 1999/2000:U20 (v) yrkande 1 förespråkas att Sverige inleder en omvandling av sin krigsmaterielindustri, inkluderande särskilda omställningsbidrag, för att stödja övergången till civil produktion. Partiet understryker i motionerna 1998/99:U14 (v) yrkande 1 och 1999/2000:U20 (v) yrkande 2 att även om krigsmaterielexport förekommer så är grundtanken i den svenska lagstiftningen ett generellt förbud. Motionärerna menar att man måste vara mycket restriktiv med att göra undantag vad gäller krigsmaterielexport och menar att samma riktlinjer skall gälla för Övrig krigsmateriel som för Krigsmateriel för strid.

I 1998/99:U14 (v) yrkande 2 och 1999/2000:U20 (v) yrkande 3 vill Vänsterpartiet att ett demokratikriterium införs vad gäller restriktioner för den svenska krigsmaterielexporten. I 1998/99:U14 (v) yrkande 3 och 1999/2000:U20 (v) yrkande 4 krävs att regeringen i EU-sammanhang måste verka för att den uppförandekod som antagits av EU-länderna blir restriktiv och bindande. Motionärerna anser vidare att svenska regler bör gälla vid samarbete mellan svenska företag och företag i andra EU-länder när det gäller export av krigsmateriel [1998/99:U14 (v) yrkande 4 och 1999/2000:U20 (v) yrkande 5].

Motionärerna kräver i 1998/99:U14 (v) yrkande 5 och 1999/2000:U20 (v) yrkande 6 att Sverige i det europeiska samarbetet när det gäller krigsmaterielproduktion verkar för en övergång till civil produktion. Vidare anser motionärerna att samma bestämmelser bör gälla för följdleveranser som för andra leveranser av krigsmateriel [1998/99:U14 (v) yrkande 6 och 1999/2000:U20 (v) yrkande 7] och att det i riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport skall införas en särskild formulering som anger att det inte finns någon given rätt för köpare av svensk krigsmateriel att erhålla följdleveranser [1998/99:U14 (v) yrkande 7 och 1999/2000:U20 (v) yrkande 8]. Om

dessa yrkanden avslås vill Vänsterpartiet, i 1998/99:U14 (v) yrkande 8 och 1999/2000:U20 (v) yrkande 9, att Sverige återgår till den ursprungliga definitionen av begreppet följdleveranser, som inte medger så vida tolkningsmöjligheter som den nuvarande definitionen av begreppet.

Motionärerna kräver vidare att Sveriges vapenexport till Natoländer skall upphöra så länge kriget i Jugoslavien pågår [1998/99: U14 (v) yrkande 9].

I 1998/99:U14 yrkandena 10–18 och 1999/2000:U20 (v) yrkandena 10–19 vill Vänsterpartiet att all export till Brasilien, Bahrein, Chile, Indien, Indonesien, Malaysia, Mexiko, Oman, Pakistan, Singapore, Thailand och Venezuela stoppas.

Miljöpartiet konstaterar att trots existensen av ett regelverk för olika kategorier av krigsmateriel hamnar svensk krigsmateriel i länder där den inte borde finnas. I motion 1998/99:U15 (mp) menar partiet att riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport måste skärpas (yrkande 1) och att export av Övrig krigsmateriel förbjuds till stater som kan befaras hamna i krig (yrkande 2). Motionärerna menar i yrkande 3 att om exportvillkoren regleras i lag skulle det bli betydligt svårare att godkänna export av krigsmateriel till diktaturer och länder där de mänskliga rättigheterna kränks. I yrkande 4 krävs att som krigsmateriel i regelverkets mening också bör anses all materiel som i dag av exportföretagen benämns försvarsmateriel. Vidare krävs i yrkande 5 att slutanvändarintyg bör användas för all svensk krigsmaterielexport. Motionärerna menar vidare i yrkande 6 att hela krigsmaterielsystem aldrig får betraktas och exporteras som följdleveranser och kräver stopp av all export av ammunition och reservdelar till stater som kommer i krig eller som av andra orsaker inte uppfyller riktlinjerna för svenska exportvillkor (yrkande 7).

I yrkande 8 menar Miljöpartiet att export av JAS 39 Gripen till länder där militären inte är under full civil kontroll och till länder som Sverige samtidigt ger bistånd till för demokratisering och fattigdomsbekämpning, står i strid med Sveriges målsättning för svensk krigsmaterielexport som riksdagen ställt sig bakom.

Sammanfattning av motionerna från allmänna motionstiden 1999/2000 m.m.

I motion 1999/2000:U401 (m) yrkande 1 framhåller motionärerna vikten av att bibehålla en stark och tekniskt avancerad svensk försvarsindustri och vikten av att underlätta för export av försvarsmateriel så att en harmonisering med våra grannländers regelverk blir möjlig. Motionärerna menar vidare i yrkande 2 att om svensk export och samverkan skall vara framgångsrik i framtiden så krävs ett starkt stöd från högsta politiska nivå.

Vänsterpartiet menar i motion 1999/2000:U407 (v) att Sverige tidigare gått i täten i arbetet med att etablera en ansvarsfull policy vad gäller handeln med krigsmateriel. Motionärerna föreslår i yrkande 1 att exportgodkännanden av stora order av svenskt krigsmateriel bör föregås av offentliga, helst bilaterala, konsekvensanalysutredningar och att utredningsdirektiven preciseras så att alla parter känner till vilka frågor som skall belysas. Vidare konstaterar motionärerna, i yrkande 2, att den överenskomna exporten av JAS 39 Gripen till

Sydafrika visar på behovet av grundligare konsekvensanalysutredning och bättre beslutsunderlag och föreslår att detta är en lämplig fallstudie för att belysa de effekter som vapenhandel kan få i länder där fattigdomsbekämpning är en central fråga.

Vänsterpartiet konstaterar i motion 1999/2000:U408 (v) att minröjning i flera länder är en förutsättning för ländernas utveckling. De svenska minröjningsinsatserna och minröjningsresurserna finns inom olika budgetområden. En samlad redovisning från regeringen till riksdagen (*yrkande 1*) om de totala svenska minröjningsresurserna skulle ge en möjlighet till helhetssyn och bättre uppföljning och prioritering inom området. Motionärerna vill, i *yrkande 2*, att det skapas ett minröjningscenter med tillräckliga ekonomiska resurser, där FN kan vidareutveckla sin roll som internationell samordnare i denna fråga. Vidare krävs (*yrkande 3*) att Sverige, inom FN, verkar för internationellt samförstånd om en minfri värld inom tio år.

Moderata samlingspartiet konstaterar i motion 1999/2000:U413 (m) att den svenska vapenexporten styrs av lagen om krigsmateriel och förordningen om krigsmateriel. Motionärerna menar (*yrkande 1*) att det bör införas EU-gemensamma regler för krigsmaterielexport, vilket skulle medföra att försvarsindustrin inom hela EU kunde rationaliseras. Arbetet med att utforma gemensamma exportregler för krigsmateriel bör inledas snarast. För övervakningen av reglerna bör en gemensam myndighet skapas inom EU för kontroll och tillsyn av export av krigsmateriel och strategiska produkter (*yrkande 2*).

I motion 1999/2000:U414 (s) konstateras att tillgång till vapen kan upprätthålla och förstärka konflikter. Produktion och köp av vapen konsumerar också fortfarande stora tekniska och ekonomiska resurser som med fördel kunde användas i mer produktiva sektorer. Motionärerna anser i *yrkande 1* att regeringen bör intensifiera arbetet för att upprätta internationella avtal som reglerar och ökar insynen i den internationella vapenhandeln. Den europeiska koden för vapenexport bör göras mer restriktiv (*yrkande 2*) och de svenska reglerna för följdleveranser bör skärpas (*yrkande 3*).

Vänsterpartiet menar i motion 1999/2000:Fö205 (v) *yrkande 5* att ett viktigt villkor för ett svenskt deltagande i ett utvidgat europeiskt försvarsindustrisamarbete är att den svenska hållningen avseende krigsmaterielexport kan upprätthållas.

I motion 1999/2000:Fö20 (m) framförs att försvarsindustrin anpassas till omvärldsförutsättningarna och att en översyn av tillämpningen av dagens exportregler kombineras med en aktiv integration av svensk kompetens med andra länder. I *yrkande 11* krävs att Sverige arbetar för införandet av gemensamma EU-regler för export av försvarsmateriel.

I motion 1999/2000:Fö24 (m) *yrkande 4* framförs vikten av att få gemensamma EU-regler för export av försvarsmateriel. Sverige bör driva på de samarbetsinitiativ som pågår och som leder till gemensamma regler för export av krigsmateriel och strategiska produkter.

Redovisningsfrågor

Ett antal motionsyrkanden, 1998/1999:U14 (v) yrkande 5 och 1999/2000:U20 (v) yrkandena 1 och 6, behandlar formerna för och omfattningen av regeringens redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten.

Utskottet har i tidigare betänkanden haft tillfälle att ta ställning till yrkanden rörande en utvidgad redovisningsskyldighet, senast i betänkande 1998/99: UU13. Vid det tillfället konstaterade utskottet att regeringens årliga redogörelse uppfyller rimliga krav på konkretion och ger en god samlad bild av den svenska krigsmaterielexporten. Utskottet uttryckte som sin uppfattning att regeringen bör efterkomma önskemål om att ta med alla uppgifter som det inte finns skäl att hemlighålla. Sekretess för affärshemligheter, liksom utrikessekretessen, framhölls av utskottet som begränsande faktorer i detta sammanhang

Utskottet menar att det finns en bred politisk enighet om att Sverige skall ha en egen produktion av krigsmateriel och att en viss export behövs av svenska säkerhets- och försvarspolitiska skäl. Denna sedan länge rådande ståndpunkt har sin grund i Sveriges behov som militärt alliansfritt land att bibehålla kvalificerad teknisk kompetens på området och att säkerställa en betryggande materielförsörjning och försvarsmaktens förmåga till återtagande. Samtidigt kan emellertid många exempel också ges på hur försvarsindustrin med utgångspunkt i sin traditionella kompetens utvecklat civila produkter och tjänster. I den omstrukturerad av försvarsindustrin som nu pågår kommer sådana inslag av förändrad inriktning sannolikt att få ökad betydelse.

Utskottet avstyrker därmed motionerna 1998/1999:U14 (v) yrkande 5 och 1999/2000:U20 (v) yrkandena 1 och 6.

Lagstiftning och regelverk

Den svenska lagstiftningen och regelverket behandlas i motion 1998/1999:U15 (mp) yrkandena 1 och 3.

Varje ärende avseende export av krigsmateriel skall prövas individuellt av Inspektionen för strategiska produkter (ISP) i enlighet med det svenska regelverket och de sedan länge tillämpade och av riksdagen fastlagda riktlinjerna för krigsmaterielexport. Principiellt viktiga ärenden behandlas också i Exportkontrollrådet där samtliga riksdagspartier är representerade.

Beslut som rör export av krigsmateriel innebär utrikes- och säkerhetspolitiska avvägningar som kan vara svåra att reglera genom lagstiftning. Riktlinjerna är därför inte lämpade för en juridiskt bindande form, bland annat då en meningsfull domstolsprövning av enskilda beslut med utgångspunkt i sådan vägledande text inte har bedömts vara möjlig. Det kan vidare ifrågasättas om företagen skall ha möjlighet att överklaga beslut om utförseltillstånd som i grunden är utrikes- och säkerhetspolitiska till sin karaktär. Med lagfästa riktlinjer kan det vidare finnas en risk för att situationer uppkommer då man tvingas medge export trots att det föreligger skäl att vara restriktiv, enkom

för att dessa skäl inte förutsetts i lagstiftningen. Utskottet menar att det nuvarande systemet tillgodoser behovet av den ram som är nödvändig för att en restriktiv politik skall kunna föras i balansen mellan behovet av export och ett totalt förbud.

Av stor betydelse i detta sammanhang är det samarbete kring exportkontroll som pågår inom EU och internationellt, där den svenska regeringen verkar för att varje stat skall föra en restriktiv och ansvarsfull exportpolitik.

Utskottet avstyrker därmed motion 1998/1999:U15 (mp) yrkandena 1 och 3.

Krigsmaterielbegreppet

Motion 1998/1999:U15 (mp) yrkande 4 behandlar krigsmaterielbegreppet.

Utskottet konstaterar att Försvarsindustriföreningen (FIF) definierar begreppet försvarsmateriel operativt som de produkter som medlemsföretagen säljer till militära köpare. Detta innebär att begreppet, förutom materiel som klassas som krigsmateriel i det svenska regelverket, även omfattar civila produkter som produceras av företagen. Det har i nuvarande regelverk bedömts angeläget att inte överlåta definition av begreppet krigsmateriel till de exporterande företagen. Begreppet har i stället definierats med utgångspunkt i om en produkt kan anses särskilt utformad för militärt bruk, dvs. om den primärt utvecklats eller konstruerats utgående från en militär specifikation eller målsättning, även om den också har en civil användning. Den svenska krigsmaterielförteckningen är föremål för en kontinuerlig översyn som tar hänsyn till den tekniska utvecklingen på området. Utskottet har inhämtat att regeringen, inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP), verkar för att åstadkomma en gemensam lista på materiel som skall kontrolleras av samtliga medlemsstater.

Utskottet avstyrker därmed motion 1998/1999:U15 (mp) yrkande 4.

Export av övrig krigsmateriel

Motionerna 1998/1999:U14 (v) yrkande 1, 1998/1999:U15 (mp) yrkande 2 och 1999/2000:U20 (v) yrkande 2 behandlar frågan om export av Övrig krigsmateriel.

Utskottet konstaterar att en stor del av den materiel som i dag klassas som övrig krigsmateriel (ÖK) betraktades inte som krigsmateriel i Sverige innan den nuvarande lagen om krigsmateriel trädde i kraft 1992 och omfattades således inte av exportkontroll. Begreppet övrig krigsmateriel omfattar materiel som minröjningsutrustning, radar, spaningsutrustning, skyddsmateriel, bärgningsfordon och programvara. Inom kategorin krigsmateriel för strid (KS) faller vapen med förstörelsebringande verkan, bl.a. automatkarbiner och kulsprutor, haubitsar och granatkastare, missiler, stridsfordon m.m.

Breddningen av begreppet var så omfattande att krigsmaterielbegreppet i exportvärdetermer fördubblades. För att undvika en alltför kraftig påverkan på tidigare civil handel omfattas ÖK-kategorin, som även har civila användningsområden, av något mindre restriktiva regler jämfört med "traditionell" krigsmateriel. Breddningen innebar att tidigare civil handel stoppades i inte

oväsentlig omfattning, t.ex. till länder som inte uppfyllde riktlinjernas MR-krav.

Enligt de svenska riktlinjerna skall en helhetsbedömning av alla för ärendet betydelsefulla omständigheter ske i varje enskilt fall. Stora skillnader i materielens karaktär kan ha en inverkan på hur olika exportärenden till en och samma destination bör bedömas. Regelverkets uppdelningen på materiel i två olika kategorier med hänsyn till förstörelsebringande verkan, och prövningen från fall till fall, tydliggör denna skillnad.

Utskottet avstyrker därmed motionerna 1998/1999:U14 (v) yrkande 1, 1998/1999:U15 (mp) yrkande 2 och 1999/2000:U20 (v) yrkande 2.

Demokratikriteriet

Vänsterpartiet kräver i motionerna *1998/1999:U14 yrkande 2* och *1999/2000:U20 yrkande 3* att ett demokratikriterium för svensk krigsmaterielexport införs.

Utskottet konstaterar att huvudregeln vad gäller riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport är att en helhetsbedömning skall göras som omfattar alla relevanta faktorer. I underlaget för denna helhetsbedömning ingår alltid en redovisning av den politiska situationen i exportdestinationen, bl.a. styrelseskick men också pressfrihet, yttrandefrihet, oppositionens ställning och andra faktorer.

Utskottet utgår från att ISP och Exportkontrollrådet i sin samlade bedömning väger in demokratiperspektivet i tillämpliga delar. Utskottet anser frågan om huruvida ett demokratikriterium bör införas vad avser riktlinjerna för krigsmaterielexport bör behandlas vid en framtida utvärdering av regelverket för svensk krigsmaterielexport.

Utskottet avstyrker därmed motionerna 1998/1999:U14 (v) yrkande 2 och 1999/2000:U20 (v) yrkande 3.

EU:s uppförandekod och internationellt samarbete inom försvarsindustrin

Ett antal motioner, *1998/1999:U14 (v) yrkandena 3 och 4*, *1999/2000:U20 (v) yrkandena 4 och 5*, *1999/2000:U413 (m) yrkande 1 och 2*, *1999/2000:U414 (s) yrkande 2*, *1999/2000:Fö205 (v) yrkande 5*, *1999/2000:Fö20 (m) yrkande 11* samt *1999/2000:Fö24 (m) yrkande 4*, behandlar EU:s uppförandekod och internationellt samarbete.

Utskottet konstaterar att det för närvarande pågår en omstrukturering av europeisk försvarsindustri. De senaste åren har en rad gränsöverskridande sammanslagningar och samarbeten ägt rum. Denna utveckling förväntas fortsätta. Det kalla krigets slut har medfört en förändrad hotbild och minskade ekonomiska ramar för försvarsmaterielanskaffning i de flesta länder. Krympande resurser och kraftigt stigande utvecklingskostnader för varje ny generation materiel har medfört en insikt om att renodlat nationella försvarsindustrier av ekonomiska skäl i längden är svåra att upprätthålla.

Den svenska synen på utvecklingen tydliggjordes i 1996 års försvarsbeslut (jfr prop. 1995/96:12 och 1996/97:4) och i propositionen Det nya försvaret

(prop. 1999/2000:30). Svensk försvarsindustri har i dessa uppmanats att söka stärka det internationella samarbetet. Även om en inhemsk försvarsindustri inte längre kan upprätthållas på samma sätt som tidigare är det av vikt för Sverige som militärt alliansfritt land att bibehålla kvalificerad teknisk kompetens på området och att säkerställa en betryggande materieförsörjning

Utskottet konstaterar att en utgångspunkt för regeringens arbete på detta område är att det ökade internationella samarbetet kan rymmas inom ramen för gällande svenska riktlinjer. Utskottet konstaterar vidare att regeringen fäster stor vikt vid att en gemensam europeisk samsyn avseende exportpolitiken gradvis växer fram i Europa.

Sverige deltar i det s.k. Letter of Intent (LOI), initiativet som undertecknades av försvarsministrarna i Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland i juli 1998. Detta arbete syftar till att identifiera och vidta åtgärder för att underlätta försvarsindustriellt samarbete över gränserna. Bland de områden som diskuteras återfinns exportkontrollprocedurer. Sverige kommer vidare att på längre sikt aktivt verka för ökad samordning på detta område inom EU genom arbetsgruppen POLARM. Målsättningen är att åstadkomma förenklade regler för handeln med försvarsmateriel och försvarsindustriellt samarbete med bibehållande av en ansvarsfull, restriktiv och effektiv exportkontroll.

Sverige verkade aktivt för tillskapandet av den gemensamma uppförandekod för vapenexport som Europeiska unionen antog den 8 juni 1998. Koden kan komma att leda till ett gradvis närmande mellan EU-ländernas politik på exportkontrollområdet och en ökad grad av restriktivitet och ansvarstagande i Europa som helhet.

Förutsättningar för att införa ett för EU:s medlemsstater juridiskt bindande gemensamt regelverk bedöms ännu inte föreligga på detta område. EU:s uppförandekod är utformad för att ge medlemsstaterna vägledning i svåra utrikes- och säkerhetspolitiska avvägningsfrågor i samband med prövningen av exportärenden. Det är ur svensk synvinkel angeläget att bibehålla ett nationellt inflytande över besluten, med möjlighet att genom en dialog kring uttolkningen av uppförandekodens element vid behov söka påverka andra medlemsstaters beslut i riktning mot en högre grad av restriktivitet.

Den ovan beskrivna utvecklingen innebär således för svensk del bibehållet beslutsfattande enligt gällande regelverk och medför inte att Sverige frånträder sin nuvarande restriktiva politik beträffande krigsmaterielexporten.

Utskottet avstyrker därmed motionerna 1998/1999:U14 (v) yrkandena 3 och 4, 1999/2000:U20 (v) yrkandena 4 och 5 och 1999/2000:U413 (m) yrkande 2. Motionerna 1999/2000:U413 (m) yrkande 1, 1999/2000:U414 (s) yrkande 2, 1999/2000:Fö205 (v) yrkande 5, 1999/2000:Fö20 (m) yrkande 11 samt 1999/2000:Fö24 (m) yrkande 4 anses besvarade med vad utskottet anfört.

Följdleveranser

Frågan om följdleveranser väcks i motionerna 1998/1999:U14 (v) yrkandena 6–8, 1998/1999:U15 (mp) yrkandena 6 och 7, 1999/2000:U20 (v) yrkandena 7–9 och 1999/2000:U414 (s) yrkande 3.

Beslut om utförseltillstånd fattas alltid i enlighet med en strikt tillämpning av de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport. Enligt dessa riktlinjer *bör* dock tillstånd ges till utförsel av materiel som har samband med tidigare exportaffärer, s.k. följdleveranser. Reglerna om följdleveranser har sin grund i att Sverige, för att export överhuvudtaget skall vara möjlig, måste värna om sin trovärdighet som leverantör.

Utskottet menar att det är av stor vikt att den politik som bedrivs avseende krigsmaterielexport präglas av långsiktighet. Reglerna om följdleveranser är en naturlig del i denna politik. Det innebär att en särskilt noggrann prövning sker av export till destinationer dit export av svensk krigsmateriel tidigare inte har ägt rum, men att en stat som har köpt ett större system av en svensk leverantör måste kunna lita på att det kommer att vara möjligt att i framtiden erhålla erforderliga följdleveranser. Detta krav ställer även den svenska försvarsmakten vid import av utländsk krigsmateriel. Det framgår dock klart av riktlinjerna att ingen export skall ske, inte heller följdleveranser, då ett s.k. ovillkorligt hinder har inträtt. Ett sådant hinder är beslut i FN:s säkerhetsråd om vapenembargo.

Endast materiel som har samband med tidigare leveranser faller under de särskilda reglerna om följdleveranser. Detta samband prövas omsorgsfullt från fall till fall. Hela system kan betraktas som följdleveranser om det kan visas att särskilda omständigheter föreligger som medför att kraven på långsiktighet får anses väga särskilt tungt. Bedömningen görs dock i en restriktiv anda.

En utredning om följdleveransbegreppet redovisades i mars 1999. De slutsatser som utredningen dragit är bl.a. att begreppet följdleveranser inte täcker en tydligt avgränsad kategori ärenden och att en absolut avgränsning av följdleveransbegreppet heller inte är möjlig. Det har således inte bedömts vara möjligt att beskriva och på förhand reglera behandlingen av alla följdleveranssituationer. Utredningen föreslog vissa förtydliganden av avsnittet samt att beslut om exportförbud av EU:s ministerråd införs som ett ovillkorligt hinder och att den s.k. neutralitetsregeln i riktlinjerna utgår då denna regel inte har tillämpats under de senaste 50 åren. Efter bearbetningen av inkomna remissyttranden kommer regeringen att ta ställning till eventuella åtgärder.

Utskottet avstyrker därmed motionerna 1998/1999:U14 (v) yrkandena 6–8, 1998/1999:U15 (mp) yrkandena 6 och 7, 1999/2000:U20 (v) yrkandena 7–9 och 1999/2000:U414 (s) yrkande 3.

Harmonisering av krigsmaterielexport

Harmonisering av krigsmaterieexporten behandlas i motion 1999/2000:U401 (m) yrkandena 1 och 2.

Utskottet har i tidigare betänkanden välkomnat regeringens redovisade ambition att aktivt verka för en mer restriktiv syn inom EU på krigsmateriel-exporten. Vad gäller en eventuell harmonisering av exportreglerna har utskottet, senast i betänkande 1998/99:UU13, slagit fast att restriktiv exportpo-

litik måste tas som utgångspunkt för en sådan harmonisering. Detta utskottets ställningstagande äger fortfarande giltighet.

Sverige arbetar sedan lång tid tillbaka internationellt för en ökad restriktivitet och för en större öppenhet vad gäller dessa frågor. Utskottet delar regeringens principiella synsätt, som detta kommer till uttryck i skrivelsen.

Med det anförda anser utskottet motion 1999/2000:U401 (m) yrkandena 1 och 2 besvarad.

Export till Natoländer

Motion 1998/1999:U14 (v) yrkande 9 behandlar svensk export till Natoländer.

Utskottet konstaterar att lagen (1992:1300) om krigsmateriel anger att tillstånd till export får lämnas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och att beslutet inte strider mot Sveriges utrikespolitik. Den svenska regeringens bedömning av Kosovokonflikten medförde inte att fortsatt export till medlemsstater i Nato ansågs stå i strid med denna bestämmelse eller de svenska riktlinjerna för export av krigsmateriel. Den svenska exporten av krigsmateriel till ovan nämnda länder avbröts därför inte. Då Natoländernas flyginsatser har upphört saknar frågan i nuläget aktualitet.

Med det anförda anser utskottet motion 1998/1999:U14 (v) yrkande 9 besvarad.

Krigsmaterielexport till enskilda stater och områden och export av speciella produkter

Krigsmaterielexport till enskilda stater och export av speciella produkter behandlas i motionerna 1998/99:U14 (v) yrkandena 10–18 och 1999/2000:U20 (v) yrkandena 10–19. Motionerna innefattar yrkanden av innebörd att all svensk krigsmaterielexport, i förekommande fall även avseende följdleveranser till vissa namngivna länder, skall avbrytas med hänvisning till den bristande respekten för de mänskliga rättigheterna i dessa länder. Utskottet gör med anledning av dessa motionsyrkanden följande bedömning.

Det gällande regelsystemet avseende utlandssamverkan på krigsmaterielområdet syftar till att så långt möjligt uppnå politiskt samförstånd i dessa, många gånger svåra, avvägningsfrågor. Alla principiellt viktiga ärenden föreläggs Exportkontrollrådet och kan också bli föremål för diskussion i Utrikesnämnden. Enligt gällande lag och riktlinjer är det i sista hand regeringen som har att ta ställning till frågor rörande tillstånd för export av krigsmateriel. Regeringen har också det politiska ansvaret för tillämpningen av riktlinjerna.

För prövning av ansökningar om utförseltillstånd tillämpas det restriktiva svenska regelverket på området. Den senaste lagen om krigsmateriel trädde i kraft den 1 januari 1993 (1992:1300 och senaste omtryck i SFS 1997:689 med nu gällande lagtext efter organisationsförändringar) efter beslut av riksdagen hösten 1992 och bildar, tillsammans med de riktlinjer som finns på

området, ramen för regelverket. Varje ansökan prövas individuellt. En uttalad preferens för tillstånd finns för leveranser till övriga Norden och neutrala länder i Europa. Någon formell uppdelning i tillåtna eller förbjudna länder finns inte. Förbud mot utförsel gäller däremot när ovillkorliga hinder, i första hand i form av FN-sanktioner eller EU-embargon, föreligger. Utskottet menar att en internationellt samordnad restriktivitet vad gäller vapenexport är en effektiv fredsfrämjande åtgärd och konstaterar att regeringen sedan lång tid arbetar inom EU och andra internationella forum för att åstadkomma en ökad restriktivitet vad gäller krigsmaterielexport.

Mottagarländernas respekt för de mänskliga rättigheterna är ett viktigt rekvisit vid bedömningen av tillståndsgivningen för svensk krigsmaterielexport. Utförseltillstånd för nya leveranser av krigsmateriel bör enligt riktlinjerna inte lämnas avseende stater där omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer. Utskottet har tidigare uttalat, senast i betänkande 1998/99:UU13, att regeringen vid en utvärdering och översyn av krigsmateriellagstiftningen och riktlinjerna samt tillämpningen av desamma skall fästa särskilt stor vikt vid MR-frågorna. Utskottet vidhåller denna uppfattning. Utskottet har i tidigare betänkanden ansett att riksdagen inte bör fatta beslut i förvaltningsangelägenheter som enligt författning ankommer på regeringen, domstolar eller andra myndigheter.

Utskottet har, i betänkande 1998/99:UU13, kommit till slutsatsen att riksdagen inte bör göra något särskilt tillkännagivande beträffande ett vapenembargo gentemot enskilda länder. Denna utskottets bedömning kvarstår. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla vikten av utskottets årligen återkommande betänkanden med landspecifika bedömningar rörande respekten för de mänskliga rättigheterna. Utskottet utgår från att regeringen vid sina ställningstaganden rörande utförseltillstånd och annan tillståndspliktig utlandssamverkan noga beaktar vad utskottet därvid anför.

Varje ärende avseende export av krigsmateriel skall prövas individuellt av Inspektionen för strategiska produkter i enlighet med det svenska regelverket och de sedan länge tillämpade och av riksdagen fastlagda riktlinjerna för krigsmaterielexport. Principiellt viktiga ärenden behandlas också i Exportkontrollrådet där samtliga riksdagspartier är representerade. Den parlamentariska insynen i arbetet är därmed väl tillgodosedd. Det svenska regelsystemet syftar också till att så långt möjligt uppnå politiskt samförstånd när det gäller exportärenden.

Förbud mot utförsel gäller när så kallade ovillkorliga hinder föreligger, exempelvis ett beslut om vapenembargo i FN. I det svenska regelverket finns inte utrymme för någon annan formell uppdelning i tillåtna eller förbjudna länder.

Med det anförda anser utskottet motionerna 1998/99:U14 (v) yrkandena 10–18 och 1999/2000:U20 (v) yrkandena 10–19 besvarade.

Den internationella vapenhandeln

Motion 1999/2000:U414 (s) yrkande 1 behandlar den internationella vapenhandeln.

Utskottet konstaterar att det samarbete som pågår inom EU på sikt bidrar till ökad öppenhet och insyn i den internationella vapenhandeln. Sverige verkade aktivt för tillskapandet av EU:s uppförandekod för vapenexport som antogs 1998 och som innebär en väsentligt ökad öppenhet mellan medlemsstaterna. Den svenska regeringen har också drivit frågan om offentlighet avseende den årliga rapport som medlemsstaterna skall upprätta i enlighet med uppförandekoden. Den första årliga rapporten som antogs 1999 offentliggjordes i enlighet med dessa nya regler. Sverige har även i andra internationella forum arbetat för ökad öppenhet. Viktiga i dessa sammanhang är de register över export, import, innehav och egen produktion som redan existerar inom FN, OSSE och Wassenaar-arrangemanget. Sverige verkar aktivt för att alla berörda länder skall lämna fullständiga rapporter till dessa register. Den svenska regeringens årliga skrivelse till riksdagen om den svenska vapenexporten som Sverige sprider inom ovan nämnda organisationer är ett exempel som får efterföljare i andra länder. Vissa begränsningar i öppenheten inom detta område är dock nödvändiga enligt sekretesslagens bestämmelser.

Med det anförda anser utskottet motion 1999/2000:U414 (s) yrkande 1 besvarad.

Slutanvändarintyg

Motion 1998/1999:U15 (mp) yrkande 5 behandlar införandet av slutanvändarintyg.

Utskottet menar att Sverige har ett mycket väl utvecklat system när det gäller krav på slutanvändarintyg. Regeringen verkar även internationellt för att öka användningen av detta och andra instrument som ger en bättre kontroll över krigsmaterielexporten. Inspektionen för strategiska produkter gör i varje enskilt ärende en bedömning av vilken typ av slutanvändarintyg som är lämplig att använda i det enskilda fallet.

Att införa ett generellt krav på att ett ”fullständigt” slutanvändarintyg skall användas i varje enskilt fall skulle i praktiken vara liktydigt med exportens upphörande. Ett militärt system består ofta av tiotusentals komponenter. Krav på ett ”fullständigt” slutanvändarintyg för var och en av dessa komponenter skulle vara omöjliga att hantera. En komponent i ett system är för övrigt inte detsamma som ”svensk krigsmateriel”. Det svenska regelverket drar i dag gränsen vid begreppet ”svensk identitet”, vilket får betraktas som en rimlig kompromiss.

Utskottet avstyrker därmed motion 1998/1999:U15 (mp) yrkande 5.

Export av JAS 39 Gripen och bedömningen av större exportprojekt

Motionerna 1998/1999:U15 (mp) yrkande 8 och 1999/2000:U407 (v) yrkande 1 behandlar exporten av JAS 39 Gripen och andra större exportprojekt.

Varje ärende avseende export av krigsmateriel skall prövas individuellt av Inspektionen för strategiska produkter i enlighet med de sedan länge tilläm-

pade och av riksdagen fastlagda riktlinjerna för krigsmaterielexport. Regeringen bedömer att Sveriges gällande regelverk tillgodoser utrikespolitiska hänsyn och att även utvecklingspolitiska hänsyn omfattas av den helhetsbedömning som skall göras i varje enskilt fall. Principiellt viktiga ärenden behandlas i Exportkontrollrådet där samtliga riksdagspartier är representerade. Den parlamentariska insynen i arbetet är unik i ett internationellt perspektiv. Vissa begränsningar i öppenheten inom detta område är dock nödvändiga enligt sekretesslagens bestämmelser och i ljuset av de krav på konfidentialitet som normalt ställs från köparlandets sida. Det svenska regelsystemet syftar också till att så långt möjligt uppnå politiskt samförstånd när det gäller exportärenden.

Regeringen menar att ett ställningstagande till en eventuell förfrågan om köp av svensk krigsmateriel måste baseras på de sedan länge tillämpade och av riksdagen fastlagda riktlinjerna. En huvudlinje i riktlinjerna är att en helhetsbedömning som omfattar alla relevanta faktorer skall göras. Resurser för social och ekonomisk utveckling är alltid centrala dimensioner i alla samhällen, men en stat måste i slutändan själv ha möjlighet att göra bedömningen av hur resursfördelningen mellan olika behov i landet skall hanteras. För de länder som i dag är aktuella för export av JAS 39 Gripen har prövningen givetvis även omfattat frågan om försvarsmakten står under adekvat civil kontroll. Hänsyn tas vidare till kriterierna i EU:s uppförandekod för vapenexport. Ett av dessa kriterier hänvisar till vapenexportens förenlighet med mottagarlandets tekniska och ekonomiska förmåga och beaktandet av huruvida den tilltänkta exporten allvarligt skulle hindra den hållbara utvecklingen i mottagarlandet.

I samtliga fall där enskilda länder beslutar om anskaffande av försvarsmateriel är detta ytterst ett beslut för det landets parlament och regering. I det sydafrikanska fallet fattades detta beslut i demokratisk ordning av det sydafrikanska parlamentet efter en försvarspolitisk översyn och omfattande beredningsprocess.

Att införa en ny form av prövning genom offentliga och bilaterala konsekvensanalysutredningar skulle innebära ett avsteg från den syn på förhållandet mellan suveräna stater som varit vägledande för svensk utrikespolitik under mycket lång tid. Förslaget skulle också innebära en grundläggande förändring av det svenska exportkontrollsystemet.

Utskottet avstyrker därmed motion 1998/1999:U15 (mp) yrkande 8 samt anser motion 1999/2000:U407 (v) yrkandena 1 och 2 besvarad med vad utskottet anfört.

Minfrågor

Minfrågor behandlas i motion 1999/2000:U408 (m) yrkandena 1 och 2.

Utskottet konstaterar att minfrågorna omfattar uppföljning och utveckling av det internationella förbudet, förstöring av lagrade minor, bistånd till röjning, stöd till vård och rehabilitering av minornas offer samt medvetandekampanjer för att söka förhindra att människor skadas.

Frågan om hur svenska resurser bäst kommer till användning är således en del i ett vidare sammanhang med flera skilda utmaningar, både humanitär-politiska och nedrustningspolitiska. Utskottet konstaterar vidare att regeringen i regleringsbrevet för år 2000 givit Sida i uppdrag att utvärdera sina insatser och att föreslå en samlad strategi för inriktningen av svenskt stöd till humanitär minröjning. Denna redovisning skall presenteras senast den 1 juli 2000.

Inom FN-systemet samordnas arbetet kring antipersonella minor i United Nations Mine Action Service (UNMAS), som sedan sin tillkomst har haft att kämpa med, i förhållande till uppgiften, små resurser. Samtidigt har det varit angeläget att de resurser medlemsländerna kunnat anvisa så långt möjligt används för operativt arbete med minröjning. Det var därför välkommet när Geneva International Center for Humanitarian Demining (GIHCD) inrättades 1998, uttryckligen som ett stöd för UNMAS. GIHCD har också påtagit sig en mycket viktig uppgift som resurs för arbetet under Ottawakonventionen.

Arbetet spänner över hela ”minområdet” och det svenska deltagandet är aktivt inom alla existerande fem expertgrupper. Arbetet inom ramen för GIHCD, i vilket Sverige har en plats i styrelsen, sker i syfte att uppnå en förbättrad internationell samordning.

Sverige ratificerade Ottawakonventionen som förbjuder användning, lagring, produktion och överföring av antipersonella minor den 30 november 1998 och den trädde i kraft för Sverige den 1 maj 1999. Som part till Ottawakonventionen står Sverige bakom konventionens mål att skapa en minfri värld. En oberoende organisation inom området, The International Campaign to Ban Landmines (ICBL), redovisar i sin rapport Landmine Monitor, Sverige på tredje plats bland givarländerna. Sverige har under 1990-talet med biståndsmedel stött minröjningsaktioner med ca 500 miljoner kronor.

Med det anförda anser utskottet motion 1999/2000:U408 (m) yrkandena 1 och 2 besvarad.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *regeringens skrivelser*

att riksdagen lägger regeringens skrivelser 1998/99:128 Redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten år 1998 respektive 1999/2000:110 Redogörelse för den svenska exportkontrollpolitiken och exporten av krigsmateriel år 1999 till handlingarna,

2. beträffande *redovisningsfrågor*

att riksdagen avslår motionerna 1998/99:U14 yrkande 5 och 1999/2000:U20 yrkandena 1 och 6,

res. 1 (v)

3. beträffande *lagstiftning och regelverk*

att riksdagen avslår motion 1998/99:U15 yrkandena 1 och 3,

res. 2 (v, mp)

4. beträffande *krigsmaterielbegreppet*

att riksdagen avslår motion 1998/99:U15 yrkande 4,

5. beträffande *export av övrig krigsmateriel*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:U14 yrkande 1, 1998/99:U15 yrkande 2 och 1999/2000:U20 yrkande 2,

res. 4 (v, mp)

6. beträffande *demokratikriteriet*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:U14 yrkande 2 och 1999/2000:U20 yrkande 3,

7. beträffande *EU:s uppförandekod och internationellt samarbete*
att riksdagen med avslag på motionerna 1998/99:U14 yrkandena 3 och 4, 1999/2000:U20 yrkandena 4 och 5, 1999/2000:U413 yrkande 2 förklarar motionerna 1999/2000:U413 yrkande 1, 1999/2000:U414 yrkande 2, 1999/2000:Fö205 yrkande 5, 1999/2000:Fö20 yrkande 11 samt 1999/2000:Fö24 yrkande 4 besvarade med vad utskottet anfört,

res. 5 (m)

res. 6 (v)

8. beträffande *följdleveranser*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:U14 yrkandena 6–8, 1998/99:U15 yrkandena 6 och 7, 1999/2000:U20 yrkandena 7–9 och 1999/2000:U414 yrkande 3,

res. 7 (v, mp)

9. beträffande *harmonisering av krigsmaterielexporten*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U401 yrkandena 1 och 2 besvarad med vad utskottet anfört,

10. beträffande *export till Natoländer*
att riksdagen förklarar motion 1998/99:U14 yrkande 9 besvarad med vad utskottet anfört,

11. beträffande *krigsmaterielexport till enskilda stater och områden*
att riksdagen förklarar motionerna 1998/99:U14 yrkandena 10–18 och 1999/2000:U20 yrkandena 10–19 besvarade med vad utskottet anfört,

12. beträffande *den internationella vapenhandeln*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U414 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört,

13. beträffande *slutanvändarintyg*
att riksdagen avslår motion 1998/99:U15 yrkande 5,

14. beträffande *export av JAS 39 Gripen och större exportprojekt*
att riksdagen med avslag på motion 1998/99:U15 yrkande 8 förklarar motion 1999/2000:U407 yrkandena 1 och 2 besvarad med vad utskottet anfört,

res. 8 (mp)

15. beträffande *minfrågor*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U408 yrkandena 1 och 2 besvarad med vad utskottet anfört.

På utrikesutskottets vägnar

Viola Furubjelke

I beslutet har deltagit: Viola Furubjelke (s), Göran Lennmarker (m), Sören Lekberg (s), Berndt Ekholm (s), Bertil Persson (m), Liselotte Wågö (m), Carina Hägg (s), Marianne Jönsson (s), Murad Artin (v), Jan Erik Ågren (kd), Marianne Samuelsson (mp), Marianne Andersson (c), Karl-Göran Biörsmark (fp), Birgitta Ahlqvist (s), Karin Enström (m), Eva Zetterberg (v) och Rosita Runegrund (kd).

Reservationer

1. Redovisningsfrågor (mom. 2)

Murad Artin och Eva Zetterberg (båda v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "Utskottet menar att" och slutar med "få ökad betydelse" bort ha följande lydelse:

Det påstås inte sällan att det finns exempel på att krigsmaterielindustrin givit upphov till goda civila produkter. Denna typ av resonemang är ohållbar. Man måste inte gå omvägen över krigsmaterielproduktion för att få fram bra civila produkter. Krigsmaterielproduktion kan inte vara en förutsättning för civil produktion. Följaktligen bör svensk krigsmaterielproduktion planmässigt och på sikt omvandlas till civil produktion.

En allt större del av krigsmaterielproduktionen i Europa sker i samarbete mellan företag i olika europeiska länder. En allt mindre del av krigsmaterielproduktionen i Sverige är rent svensk. Liksom vi under tidigare år ansett att svensk krigsmaterielproduktion planmässigt borde omvandlas till civil produktion anser vi också att sådana strävanden borde ingå som en del i det europeiska samarbetet när det gäller krigsmaterielproduktion.

Utskottet tillstyrker med det anförda motionerna 1998/99:U14 yrkande 5 och 1999/2000:U20 yrkandena 1 och 6.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *redovisningsfrågor*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:U14 yrkande 5 och 1999/2000:U20 yrkandena 1 och 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

2. Lagstiftning och regelverk (mom. 3)

1999/2000:UU12

Murad Artin, Eva Zetterberg (båda v) och Marianne Samuelsson (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med ”Av stor betydelse” och slutar med ”och ansvarsfull exportpolitik.” bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att trots existensen av ett regelverk för olika kategorier av krigsmateriel hamnar svensk krigsmateriel i länder där den inte borde finnas, och därför måste riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport skärpas.

Utskottet menar att om exportvillkoren regleras i lag skulle det bli betydligt svårare att godkänna export av krigsmateriel till diktaturer och länder där de mänskliga rättigheterna kränks.

Utskottet tillstyrker med det anförda motionerna 1998/99:U15 yrkande 1 och 3.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *lagstiftning och regelverk*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:U15 yrkandena 1 och 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. Krigsmaterielbegreppet (mom. 4)

Marianne Samuelsson (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med ”Utskottet har inhämtat” och slutar med ”av samtliga medlemsstater.” bort ha följande lydelse:

Utskottet menar att som krigsmateriel i regelverkets mening också bör anses all materiel som i dag av exportföretagen benämns försvarsmateriel.

Utskottet tillstyrker med det anförda motionerna 1998/99:U15 yrkande 4 .

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *krigsmaterielbegreppet*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:U15 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

4. Export av övrig krigsmateriel (mom. 5)

Murad Artin, Eva Zetterberg (båda v) och Marianne Samuelsson (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med ”Enligt de svenska” och slutar med ”tydliggör denna skillnad.” bort ha följande lydelse:

Utskottet menar att även om krigsmaterielexport förekommer så är grundtanken i den svenska lagstiftningen ett generellt förbud. Utskottet anser att man måste vara mycket restriktiv med att göra undantag vad gäller krigsmaterielexport och menar att samma riktlinjer skall gälla för Övrig krigsmateriel som för Krigsmateriel för strid och att export av Övrig krigsmateriel förbjuds till stater som kan befaras hamna i krig.

Utskottet tillstyrker med det anförda motionerna 1998/99:U14 yrkande 1 och 1999/2000:U15 yrkandena 2 samt 1999/2000 yrkande 2. 1999/2000:UU12

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *export av övrig krigsmateriel*
att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:U14 yrkande 1, 1998/99:U15 yrkande 2 samt 1999/2000:U20 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

5. EU:s uppförandekod och internationellt samarbete (mom. 7)

Göran Lennmarker, Bertil Persson, Liselotte Wågö och Karin Enström (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med ”Förutsättningar för att” och slutar med ”på detta område” bort ha följande lydelse:

Utskottet menar att Sveriges strävan inom EU är att införa gemensamma regler för export av krigsmateriel. Denna process kommer att ta åtskilliga år. Utskottet anser att arbetet redan nu måste inledas för att etablera en gemensam myndighet för tillsyn och export av krigsmateriel och strategiska produkter.

Utskottet tillstyrker med det anförda motionerna 1999/2000:U413 yrkande 2. Utskottet anser motionerna 1998/99:U14 yrkandena 3 och 4, 1999/2000:U20 yrkandena 4 och 5, 1999/2000:U413 yrkande 1, 1999/2000:U414 yrkande 2, 1999/2000:Fö205 yrkande 5, 1999/2000:Fö20 yrkande 11 samt 1999/2000:Fö24 yrkande 4 besvarade med vad utskottet anför

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *EU:s uppförandekod och internationellt samarbete*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:U413 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför och förklarar motionerna 1998/99:U14 yrkandena 3 och 4, 1999/2000:U20 yrkandena 4 och 5, 1999/2000:U413 yrkande 1, 1999/2000:U414 yrkande 2, 1999/2000:Fö205 yrkande 5, 1999/2000:Fö20 yrkande 11 samt 1999/2000:Fö24 yrkande 4 besvarade med vad utskottet anför,

6. EU:s uppförandekod och internationellt samarbete (mom. 7)

Murad Artin och Eva Zetterberg (båda v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med ”Koden kan komma” och slutar med ”Europa som helhet” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att denna uppförandekod är ett framsteg. Den är dock inte bindande utan har karaktären av rekommendation. Ett land som bryter mot uppförandekoden drabbas inte heller av några repressalier. Följaktligen anser utskottet att den uppförandekod som gäller för EU-länderna inte bör stanna vid en rekommendation. Arbetet med uppförandekoden måste fortsätta så att den blir mer restriktiv och bindande.

Utskottet tillstyrker med det anförda motionerna 1998/99:U14 yrkande 3, och 1999/2000:U20 yrkande 4. Utskottet anser motionerna 1998/99:U14 yrkandena 4, 1999/2000:U20 yrkandena 5, 1999/2000:U413 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:U414 yrkande 2, 1999/2000:Fö205 yrkande 5, 1999/2000:Fö20 yrkande 11 samt 1999/2000:Fö24 yrkande 4 besvarade med vad utskottet anfört

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *EU:s uppförandekod och internationellt samarbete* att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:U14 yrkande 3, och 1999/2000:U20 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört och förklarar motionerna 1998/99:U14 yrkandena 4, 1999/2000:U20 yrkandena 5, 1999/2000:U413 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:U414 yrkande 2, 1999/2000:Fö205 yrkande 5, 1999/2000:Fö20 yrkande 11 samt 1999/2000:Fö24 yrkande 4 besvarade med vad utskottet anfört,

7. Följdleveranser (mom. 8)

Murad Artin, Eva Zetterberg (båda v) och Marianne Samuelsson (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 25 börjar med ”Endast materiel som” och slutar med ”i en restriktiv anda” bort ha följande lydelse:

Utskottet menar att hela krigsmaterielsystem aldrig får betraktas och exporteras som följdleveranser och kräver stopp av all export av ammunition och reservdelar, till stater som kommer i krig eller som av andra orsaker inte uppfyller riktlinjerna för svenska exportvillkor.

Utskottet tillstyrker med det anförda motionerna 1998/99:U14 yrkandena 6–8, 1998/99:U15 yrkandena 6 och 7, 1999/2000:U20 yrkandena 7–9 samt 1999/2000:U414 yrkande 3

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *följdleveranser* att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:U14 yrkandena 6–8, 1998/99:U15 yrkandena 6 och 7, 1999/2000:U20 yrkandena 7–9 samt 1999/2000:U414 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Export av JAS 39 Gripen och större exportprojekt (mom. 14)

Marianne Samuelsson (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar med ”Att införa en” och slutar med ”det svenska exportkontrollsystemet” bort ha följande lydelse:

Utskottet menar att export av JAS 39 Gripen till länder där militären inte är under full civil kontroll och till länder som Sverige samtidigt ger bistånd till

för demokratisering och fattigdomsbekämpning, står i strid med Sveriges målsättning för svensk krigsmaterielexport, som riksdagen ställt sig bakom.

Utskottet tillstyrker med det anförda 1998/99:U15 yrkande 8 och anser motion 1999/2000:U407 yrkandena 1 och 2 besvarad med vad utskottet anför.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *export av JAS 39 Gripen och större exportprojekt* att riksdagen med anledning av motion 1998/99:U15 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför och förklarar motion 1999/2000:U407 yrkandena 1 och 2 besvarad med vad utskottet anför.

Särskilda yttranden

1. Demokratikriteriet (mom. 6)

Murad Artin och Eva Zetterberg (båda v) och Marianne Samuelsson (mp) anför:

Utskottsmajoriteten säger sig inte kunna ta ställning till förhållandena i enskilda länder utan lastar helt och hållet över denna uppgift på ISP och Exportkontrollrådet, som båda utför viktigt och omfattande granskningsarbete. Men riksdagen har även rätt till insyn och kontroll när det gäller dessa frågor; rätt att få veta hur det regelverk man antagit *i praktiken* fungerar. Detta i all synnerhet som ett demokratikriterium skall ingå i bedömningen av till vilka länder Sverige skall kunna exportera krigsmateriel. Sådana bedömningar torde vara tämligen grannliga. Om dessa bedömningar skall ha något värde måste de vara klara och konkreta. Att endast hänvisa till "helhetsbedömningar" torde vara en alltför lättjefull attityd till svåra politiska överväganden.

2. EU:s uppförandekod och internationellt samarbete (mom. 7)

Murad Artin, Eva Zetterberg (båda v) och Marianne Samuelsson (mp) anför:

Utskottet konstaterar att det internationella samarbetet inom försvarsindustrin ökar. Sverige deltar t.ex. i det så kallade "Letter of Intent" (LOI), vilket är ett samarbete inom försvarsindustrin mellan sex av EU:s länder. En sådan ökad samordning på försvarsindustrins område innebär att de svenska kraven gällande export riskerar att urholkas. Faran finns att materiel som tillverkas i flera av länderna köps via det land som har lägst krav på exportrestriktioner. Jag anser att det därigenom finns en påtaglig risk att vapen med svenskt ursprung i än högre grad än i dag på detta sätt hamnar i krigförande länder. Utskottet konstaterar att de nuvarande reglerna skall behållas när det gäller helsvensk produktion. Samverkan bygger dock på att tillverkningen i större utsträckning skall vara gemensam. Svåra gränsdragningsproblem kommer därför att uppstå, och regeringen borde satt upp krav på gemensamma restriktiva exportregler innan samverkan inleddes.

Dessutom finns det en risk att alliansfriheten skadas till följd av samarbetet. Utskottsmajoriteten hävdar också att slutanvändarintyg inte kan krävas då detta skulle få negativa effekter på möjligheten att ha gemensam försvarsindustri. Detta bekräftar ytterligare att frågan om försvarsindustriell samverkan inte vägts mot vare sig nuvarande exportregler eller en urholkning av alliansfriheten.

Mot denna bakgrund borde inte ett samarbete ha inletts med mindre än att man var överens om exportregler och gemensam uppförandekod.

3. Export till Natoländer (mom. 10)

Murad Artin och Eva Zetterberg (båda v) anför:

Det fanns ingen resolution i FN som gav stöd för Natos bombningar i Jugoslavien och det fanns inget folkrättsligt stöd för Natos bombningar. Följaktligen var bombningar inte något annat än regelrätta krigshandlingar. Natobombningarna var ett folkrättsbrott. Som skäl för bombningarna anförde Nato att man genom dessa avsåg att försvara kosovoalbanernas mänskliga rättigheter. Bombningarna innebar dock att kosovoalbanernas mänskliga rättigheter kränktes i än större omfattning än tidigare. De, vars rättigheter skulle skyddas, offrades, på det att Nato kunde demonstrera sin krigsmaskin i Europa. Att i dag tala om att Natobombningarna saknar aktualitet som utskottsmajoriteten gör, visar att den inte inser det principiellt viktiga i ett konkret ställningstagande till dem. Vi menar inte bara att Sverige självkritiskt borde uttala sig när det gällde Natobombningarna, utan också vara så konkret i sitt ställningstagande att man faktiskt erkände det felaktiga i de handlingar man utförde eller de underlåtenhetssynder man begick genom att erkänna att man borde ha avbrutit krigsmaterielexporten till de krigförande Nato-länderna så länge kriget pågick.

4. Exporten av JAS 39 Gripen och större exportprojekt (mom. 14)

Murad Artin och Eva Zetterberg (båda v) anför:

Vi finner utskottsmajoritetens resonemang kring exporten av JAS 39 Gripen egendomligt. Ena stunden skriver man att ”offentliga och bilaterala konsekvensanalysutredningar skulle innebära ett avsteg från synen på förhållandet mellan suveräna stater”. I nästa ögonblick förklarar man med hänsyn till EU:s uppförandekod för vapenexport att denna skall vara förenlig med ”mottagarlandets tekniska och ekonomiska förmåga” och att man måste ta hänsyn till ”huruvida den tilltänkta exporten allvarligt skulle hindra den hållbara utvecklingen i mottagarlandet”.

Detta är inkonsekvent. Enligt det resonemang som utskottsmajoriteten för måste Sverige, betraktat som enskilt land, följa en princip som ”varit vägledande för svensk utrikespolitik under mycket lång tid”, medan man i egenkap av EU-land skall följa en motsatt princip.

Tillämpandet av denna dubbla attityd av att ibland uppträda som enskild och i allt suverän stat och ibland som EU-medlem, underkastad EU:s regelverk, ger utrymme för godtycke.

I fallet med JAS-exporten till Sydafrika hänvisar utskottsmajoriteten till att Sverige skall respektera Sydafrikas suveränitet. Kritiken mot JAS-exporten till detta land grundade sig på att den skulle hota en "hållbar utveckling" i landet. Som EU-land borde dock Sverige i enlighet med den antagna uppförandekoden tagit hänsyn till Sydafrikas svåra ekonomiska och sociala problem. Kritiken menade att den sydafrikanska befolkningen var mer i behov av rent vatten och anständiga bostäder än stridsflygplan.

Sammanfattning.....	1
Skrivelsena	1
Motionerna	1
Utskottet	5
Krigsmaterielexporten 1998. Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	6
Bakgrund och sammanfattning.....	6
Krigsmaterielexporten 1998	6
Krigsmaterielexporten 1999. Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	8
Bakgrund och sammanfattning.....	8
Krigsmaterielexporten år 1999.....	8
Lagen om krigsmateriel.....	9
Riktlinjerna för krigsmaterielexport.....	9
Inspektionen för strategiska produkter (ISP).....	9
Exportkontrollrådet (EKR).....	10
Informationsverksamhet avseende exportkontroll.....	10
Internationellt samarbete	10
Exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden – internationellt samarbete	12
EU:s rådsförordning om produkter med dubbla användnings- områden.....	12
Svensk krigsmaterielexport år 1999	12
Beviljade utförelsetillstånd	13
Faktiska leveranser.....	14
Geografisk fördelning	17
Sammanfattning av motionerna	18
Sammanfattning av motionerna med anledning av regeringens skrivelser 1998/99:128 och 1999/2000:110	18
Sammanfattning av motionerna från allmänna motionstiden 1999/2000 m.m.	19
Utskottets överväganden	21
Hemställan	30
Reservationer.....	32
1. Redovisningsfrågor (mom. 2)	32
2. Lagstiftning och regelverk (mom. 3).....	33
3. Krigsmaterielbegreppet (mom. 4).....	33
4. Export av övrig krigsmateriel (mom. 5).....	33
5. EU:s uppförandekod och internationellt samarbete (mom. 7).....	34
6. EU:s uppförandekod och internationellt samarbete (mom. 7).....	34
7. Följdleveranser (mom. 8).....	35
8. Export av JAS 39 Gripen och större exportprojekt (mom. 14)	35
Särskilda yttranden	36
1. Demokratikriteriet (mom. 6)	36
2. EU:s uppförandekod och internationellt samarbete (mom. 7).....	36
3. Export till Natoländer (mom. 10).....	37
4. Exporten av JAS 39 Gripen och större exportprojekt (mom. 14)....	37